

ista non esset, sed a superiorum connexione libera inferretur et soluta sententia, « Ambulabam in latitudine; » nihil de inusato loquendi modo hic deberet movere lectorem, ut occultus sensus quærendus hic aliquis putaretur. Nimirum ergo quod non dixit intelligi voluit, id est, exauditum se fuisse; ac deinde subjunxit qualis factus fuerit: tanquam diceret, Hæc cum orarem, exaudisti me, « Et ambulabam in latitudine; » et cætera quæ isto modo dicta contextuit.

II. Quid est igitur, « Et ambulabam in latitudine, » nisi ambulabam in charitate, « Quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis¹? » In hac latitudine ambulabat ille qui dicebat: « Os nostrum » patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est². » Hæc autem charitas duobus illis mandatis tota atque integra continetur, dilectione scilicet Dei, et dilectione proximi, in quibus tota Lex pendet et Prophetæ³. Unde et hic cum dixisset, « Et ambulabam in latitudine; » causam subjunxit, atque ait: « Quia mandata tua exquisivi. » Nonnulli autem codices non habent « Mandata, » sed « testimonia: » sed « mandata » in pluribus invenimus, et maxime græcis: cui linguæ tanquam præcedenti, unde ad nos ista translata sunt, magis credendum esse quis ambigat? Si ergo scire volumus quomodo hæc mandata quæsierit, vel quærenda sint, illud intueamur quod dicit Magister bonus, et doctor, et dator: « Petite, et accipietis; » quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. » Et paulo post: « Si ergo vos, inquit, cum sitis mali, nostis » bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester » qui in cœlis est, dabit bona petentibus se⁴? » Ubi evidenter ostendit quod dixerat, « Petite, quærite, pulsate, »

¹ Rom. v, 5. — ² 2 Cor. vi, 11. — ³ Matth. xxii, 40. — ⁴ Id. vii, 7 et 11.

nonnisi ad poscendi, hoc est, orandi instantiam pertinere. Alius porro Evangelista non ait: « Dabit bona petentibus » se, » quæ multipliciter possunt intelligi, vel corporalia vel spiritualia; sed circumcidit inde alia, satisque diligenter expressit quid nos vehementer atque instanter voluerit poscere Dominus, et ait: « Quanto magis Pater vester de » cœlo dabit Spiritum bonum petentibus se¹? » Hic est ille Spiritus, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, ut Deum proximumque diligendo divina mandata faciamus. Hic est ille Spiritus in quo clamamus, « Abba, » « Pater. » Ac per hoc ipse nos facit petere, quem desideramus accipere; ipse nos facit quærere, quem cupimus invenire; ipse nos facit pulsare, ad quem nitimur pervenire. Hoc docet Apostolus, qui cum dicat in Spiritu sancto nos clamare, « Abba, Pater², » rursus alio loco dicit: « Dedit Deus » Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba, » « Pater³. » Quomodo nos clamamus, si ipse clamat in nobis, nisi quia clamare nos fecit, dum habitare cœpit in nobis? Etiam hoc itaque agit acceptus, ut largius accipiendus petendo, quærendo, pulsando, poscatur. Sive enim ut vita bona petatur, sive ut bene vivatur; quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei⁴. Ergo, « Ambulabam, inquit, in latitudine; quoniam mandata tua exquisivi. » Exquisierat et invenerat, quoniam petierat et acceperat Spiritum bonum, quo factus bonus bene faceret bona, ex fide quæ per dilectionem operatur⁵.

III. « Et loquebar, inquit, in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebam: » tanquam ille qui petierat et acceperat, ut responderet exprobrantibus sibi verbum, et non auferretur ex ore ejus verbum veritatis. Itaque pro illa usque ad mortem certans, nec in cons-

¹ Luc. xi, 13. — ² Rom. viii, 15. — ³ Gal. iv, 6. — ⁴ Rom. viii, 14. — ⁵ Galat. v, 6.

pectu regnum confundebatur eam loqui. Testimonia quippe, in quibus dicit quod loquebatur, græce martyria nuncupantur; quo verbo jam utimur pro latino. Unde dictum est etiam vocabulum Martyrum, quibus prædixit Jesus, quod et ante reges eum fuerant confessuri¹.

IV. « Et meditabar, inquit, in mandatis tuis, quæ » dilexi. Et levavi manus meas ad mandata tua quæ di- » lexi². » Sive quod nonnulli codices habent in utroque versu, « Dilexi valde, » aut « nimis, » aut « Vehementer; » sicut interpretari placuit, quod græce dicitur σφιδρα. Mandata ergo Dei dilexit, per hoc per quod ambulabat in latitudine; per Spiritum scilicet sanctum, per quem dilectio ipsa diffunditur, et dilatat corda fidelium³. Dilexit autem et cogitando et operando. Nam quod ad cogitationem pertinet, ait: « Et meditabar in mandatis tuis: » quod autem ad operationem, « Et levavi manus meas ad mandata » tua. » Utrique autem sententiæ addidit, « Quæ dilexi: » Finis enim præcepti est charitas de corde puro⁴. Quando isto fine, id est, hujus rei contemplatione fit mandatum Dei, tunc fit vere opus bonum; et tunc levantur manus, quia supernum est quo levantur. Propterea de ipsa charitate locuturus Apostolus ait: « Supereminentem viam » vobis demonstro⁵: » et alio loco, « Cognoscere, inquit, » etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi⁶. » Nam si de opere mandatorum Dei merces terrenæ felicitatis expetitur, deponuntur manus potius quam levantur; quia terrena emolumenta quæ non sursum, sed deorsum sunt, illo opere requiruntur. Ad utrumque autem pertinet quod sequitur: « Et exercebar in justificationibus tuis. » Quod plures interpretes dicere maluerunt: quam « Lætabar, » aut « Garriebam, » quod aliqui interpretati sunt

¹ Matth. x, 18. — ² Psal. cxviii, 47, 48. — ³ Rom. v, 5. — ⁴ 1 Tim. i, 5. — ⁵ 2 Cor. xii, 31. — ⁶ Ephes. iii, 19.

ex eo quod græcus habet ἡδολέσχων. Exercetur quippe in justificationibus Dei lætus, et quodam modo garrulus, qui mandata ejus quæ diligit, et cogitandi et operandi delectatione custodit.

SERMO XV.

I. CONSIDEREMUS, quantum donat Dominus, et pertractemus hos versus magni Psalmi hujus: « Memento verbi » tui servo tuo, in quo spem dedisti mihi. Hæc me con- » solata est in humilitate mea; quoniam verbum tuum » vivificavit me¹. » Numquid oblivio, sicut in hominem, cadit in Deum? Cur ergo ei dicitur: « Memento? » Quamvis in aliis sanctæ Scripturæ locis ipsum verbum omnino ponatur, ut est: « Quare mei oblitus es², » et, « Obliv- » visceris inopiam nostram³: » et ipse Deus per Prophetam, « Omnes, inquit, iniquitates ejus obliviscar⁴: » et alibi atque alibi sæpius hoc legitur. Sed non ut hominibus ista contigunt, ita intelliguntur in Deo. Nam sicut Deum pœnitere dicitur, quando præter hominum spem res mutat, consilio non mutato, quia consilium Domini manet in æternum⁵; ita dicitur oblivisci, quando tardare videtur adjutorium vel promissum, vel non retribuere digna peccantibus, vel si quid hujusmodi, tanquam ejus memoriæ sit elapsum quod speratur, sive timetur, et non fit. Dicuntur ista locutione morali, qua humanus movetur affectus; quamvis hæc Deus faciat certa dispositione, non deficiente memoria, nec obscurata intelligentia, nec voluntate mutata. Cum itaque dicitur ei: « Memento, »

¹ Psal. cxviii, 49, 50. — ² Id. xli, 10. — ³ Id. xliii, 24. — ⁴ Ezech. xviii, 22. — ⁵ Psal. xxxii, 11.

orantis desiderium, quia promissum poscit, ostenditur et extenditur; non Deus, quasi ei de mente id exciderit, admonetur. « Memento, inquit, verbi tui servo tuo: » hoc est, imple promissum servo tuo. « In quo spem dedisti mihi: » hoc est, in quo verbo, quoniam promisisti, me sperare fecisti.

II. « Hæc me consolata est in humilitate mea¹. » Hæc scilicet spes, quæ data est humilibus, dicente Scriptura: « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam². » Unde ore proprio etiam ipse Dominus ait: « Quoniam qui se exultat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur³. » Bene hic intelligimus etiam illam humilitatem, non qua se quisque humiliat confitendo peccata, nec sibi arrogando justitiam; sed qua quisque humiliatur aliqua tribulatione vel dejectione, quam meruit ejus superbia, aut exercetur probaturque patientia: unde paulo post dicit hic Psalmus: « Prius quam humiliarer, ego deliqui. » Et illud in libro Sapientiæ: « In dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe; quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero acceptabiles in camino humiliationis⁴. » Quod ait « Acceptabiles, » ibi spem dedit quæ consolaretur in humilitate. Et Dominus Jesus, hanc humilitatem cum Discipulis prædiceret a persecutoribus esse venturam, non eos sine spe reliquit; sed hanc etiam, qua consolarentur, dedit dicens: « In vestra patientia possidebitis animas vestras⁵. » De ipso quoque corpore, quod ab inimicis posset occidi, et quasi penitus interire, « Capillus, inquit, capitis vestri non peribit⁶. » Hæc spes data est corpori Christi, quod est Ecclesia, qua consolaretur in humilitate sua. Propter quam spem dicit et apostolus Paulus: « Si autem quod

¹ Psal. cxviii, 50. — ² Jacob. iv, 6, et i Petr. v, 5. — ³ Luc. xiv, 11, et xviii, 4. — ⁴ Eccli. ii, 4, 5. — ⁵ Luc. xxi, 19. — ⁶ Ibid. 18.

» non videmus speramus, per patientiam expectamus¹. » Sed æternorum est spes ista præmiorum: est alia spes, quæ in humilitate tribulationis plurimum consolatur, quæ sanctis data est in verbo Dei adjutorium gratiæ pollicentis, ne quisque deficiat. De qua spe dicit Apostolus: « Fidelis Deus qui non permittet vos tentari super id quod potestis; sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere². » Hanc spem dedit etiam Salvator ore suo, quando ait: « Hac nocte postulavit Satanas vexare vos sicut triticum; et ego rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua³. » Hanc spem dedit et in oratione, quam docuit, ubi monuit ut dicamus: « Ne nos inferas in tentationem⁴. » Quodam modo enim promisit se daturum suis periclitantibus, quod dici voluit ab orantibus. Et nimirum de hac spe magis iste Psalmus intelligendus est dicere: « Hæc me consolata est in humilitate mea; quoniam verbum tuum vivificavit me⁵. » Quod expressius interpretati sunt, qui non « Verbum, » sed « Eloquium » posuerunt. Græcus enim λόγιον habet, quod est « Eloquium; » λόγος, quod est « Verbum. »

III. Sequitur autem: « Superbi inique agebant usque valde: a lege autem tua non declinavi⁶. » Superbos intelligi voluit persecutores piorum: et ideo subjicit: « A lege autem tua non declinavi, » quia hoc eum facere illorum persecutio compellebat. Quos « Usque valde » inique dicit egisse; quia non solum erant impii, verumetiam pios impios esse cogebant. In hac humilitate, hoc est, in hac tribulatione spes consolata est, quæ data est in verbo Dei pollicentis adjutorium, ne deficiat fides Martyrum; et præsentia Spiritus sui vires impertientis labo-

¹ Rom. viii, 25. — ² i Cor. x, 13. — ³ Luc. xxii, 31, 32. — ⁴ Matth. vi, 13. — ⁵ Psal. cxviii, 50. — ⁶ Ibid. 51.

rantibus, ut evadentes de muscipula venantium dicerent :
« Nisi quia Dominus erat in nobis, fortasse vivos absor-
» buissent nos¹. »

IV. An forte quod ait : « Hæc me consolata est in hu-
» militate mea, » illam dicit humilitatem, qua homo est
dejectus et projectus in mortem, ex peccato illo, quod
valde infeliciter in paradisi felicitate commissum est² ? In
hac quippe humilitate, in qua homo vanitati similis fac-
tus est, et dies ejus sicut umbra prætereunt³, omnes filii
iræ sunt, nisi per Mediatorem reconcilientur Deo, qui
prædestinati sunt in æternam salutem ante mundi con-
stitutionem⁴ : in quo Mediatore et antiqui justi spem ha-
bebant quando eum in carne venturum prophetiæ spiritu
prævidebant. Quod ergo verbum ad eos fiebat de illo,
etiam hoc bene hic intelligitur verbum, si et ipsorum
accipimus istam vocem ; de quo verbo dictum est, « Me-
» mento verbi tui servo tuo, in quo spem dedisti mihi.
» Hæc me consolata est in humilitate mea ; » hoc est, in
ista mortalitate mea : « Quia eloquium tuum vivificavit
» me ; » ut spem vitæ haberem projectus in mortem. « Su-
» perbi inique agebant usque valde : » quandoquidem
eorum superbiam nec humilitas mortalitatis edomuit. « A
» lege autem tua non declinavi⁵ : » quod me facere co-
gebant superbi.

V. « Memor fui judiciorum tuorum a sæculo, Domine,
» et consolatus sum⁶ : » vel sicut alii codices habent, « Et
» exhortatus sum. » Id est, exhortationem accepi. Utrum-
que enim potuit interpretari de verbo græco, quod est
παρὰ τοῦ αἰῶνος, « A sæculo » ergo, ex quo genus humanum
sumpsit exordium, « Memor fui judiciorum tuorum su-
per vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem⁷ : » Et

¹ Psal. cxxiii, 2, 3. — ² Gen. iii, 23. — ³ Psal. cxliii, 4. — ⁴ Ephes.
i, 4, 5. — ⁵ Psal. cxviii, 49-51. — ⁶ Ibid. 52. — ⁷ Rom. ix, 22, 23.

» consolatus sum, quia per hæc quoque ostendisti divi-
tias gloriæ tuæ in vasa misericordiæ tuæ.

VI. « Tædium detinuit me a peccatoribus relinquenti-
» bus legem tuam. Cantabiles erant mihi justificationes
» tuæ in loco incolatus mei¹ : » vel sicut alii codices
habent, « In loco peregrinationis meæ. » Ipsa est illa
humilitas in loco mortalitatis peregrinantis hominis de
paradiso et de illa superna Jerusalem, unde quidam des-
cendens in Jericho incidit in latrones : sed propter mise-
ricordiam quæ per illum Samaritanum cum illo facta est²,
cantabiles illi erant justificationes Dei in loco peregrina-
tionis suæ ; quamvis eum tædium teneret a peccatoribus
relinquentibus legem Dei, quia cum eis conversari in hac
vita vel ad tempus cogitur, donec area ventiletur. Pos-
sunt autem isti duo versus ad singulas partes unius supe-
rioris aptari : ut quod ait : « Memor fui judiciorum tuo-
» rum a sæculo, Domine ; » ad hoc referatur, « Tædium
» detinuit me a peccatoribus derelinquentibus legem
» tuam : » quod vero ibi ait : « Et consolatus sum, » ad
hoc referatur, « Cantabiles mihi erant justificationes tuæ
» in loco peregrinationis meæ. »

VII. « Memor, inquit, fui in nocte nominis tui, Do-
» mine, et custodivi legem tuam³. » Nox est illa humili-
tas, ubi est mortalitatis ærumna ; nox est in superbis ini-
que agentibus usque valde, nox in tædio a peccatoribus
relinquentibus legem Dei ; nox est postremo in loco pere-
grinationis hujus, donec veniat Dominus, et illuminet
abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cor-
dis, et tunc laus erit unicuique a Deo. In hac ergo nocte
memor homo esse debet nominis Dei, ut qui gloriatur, in
Domino gloriatur : propter quod et illud scriptum est :

¹ Psal. cxviii, 53, 54. — ² Luc. x, 30-37. — ³ Psal. cxviii, 55.

» gloriam¹. » Sic enim quisque non in sua, sed in Dei gloria, (quia nec in sua, sed in Dei justitia, id est, a Deo sibi donata,) custodit legem Dei: sicut iste ait: « Memor » fui in nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem » tuam. » Quam non custodisset, si in sua virtute confidens, nominis Dei memor non fuisset. « Adjutorium enim » nostrum in nomine Domini². »

VIII. Propter quod secutus adjunxit: « Hæc facta est » mihi, quoniam justitias tuas exquisivi³. Justitias utique » tuas, » quibus justificas impium; non meas, quæ nunquam me pium faciunt, sed superbum. Non enim erat iste aliquis eorum, qui « Ignorantes Dei justitiam, et suam » volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti⁴. » Has ergo justitias, quibus justificantur gratis per gratiam Dei, qui per se ipsos justi esse non possunt, melius alii interpretati sunt « Justificationes: » quia revera non δικαιωσύνας, id est, « Justitias; sed δικαιώματα græcus habet, quæ sunt « Justificationes. » Sed quid sibi vult quod ait: « Hæc facta est mihi? Hæc » quid? An forte Lex? Quia dixerat: « Et custodivi legem tuam: » quibus verbis subjunxit: « Hæc facta est mihi: » tanquam diceret: « Hæc » lex facta est mihi? » Sed non est remorandum in exponendo, quomodo sit ei facta lex Dei. Græca enim locutio unde ista translata est, satis indicat non de lege dictum esse, « Hæc facta est mihi: » quia lex in eadem lingua generis masculini est, et fœminino pro nomine etiam ibi scriptum est, « Hæc facta est mihi. » Quæritur ergo prius quæ illi facta sit, deinde quomodo illi facta sit, quæcumque illa sit. « Hæc, inquit, facta est mihi: » non utique, Hæc lex, quia hunc sensum, sicut dixi, græcus expellit. Forte ergo, Hæc nox: quia tota superior sententia sic se habet: « Memor fui in nocte nominis tui,

¹ Psal. cxiii secundi, 1. — ² Id. cxiii, 8. — ³ Id. cxviii, 56. — ⁴ Rom. x, 3.

» Domine, et custodivi legem tuam; » et sequitur, « Hæc » facta est mihi: » quia itaque non lex, profecto nox est quæ facta est illi. Quid est igitur, Nox mihi facta est, « Quia justificationes tuas exquisivi? » Lux quippe potius est ei facta, non nox, quia justificationes exquisivit Dei. Ac sic recte intelligitur, « Facta est mihi, » ac si diceretur, facta est pro me, id est, factum est ut prodesset mihi. Si enim humilitas illa mortalitatis non absurde intelligitur nox, ubi invicem latent corda mortalium, ut de talibus tenebris innumerabiles et graves tentationes oriantur, ita ut in eadem nocte pertranseant etiam bestię sylvæ, catuli leonum rugientes, quærentes a Deo escam sibi¹: unde etiam de illo leone rugiente et quærente quem devoret, dominus ait quod jam supra commemoravi, « Hæc » nocte postulavit Satanas vexare vos sicut triticum²: » id est, hac nocte in qua pertranseunt bestię sylvæ, vos leo ille magnus quæsivit a Deo escam sibi: profecto hæc ipsa humilitas in loco peregrinationis hujus, quæ nox recte intelligitur, prodest eis qui salubriter exercentur in ea, ut discant non superbire; propter quod malum in istam noctem pulsus est homo. « Initium enim superbiæ homi- » nis apostatare a Deo³. Sed gratis justificatus, atque ut in ista humilitate proficiat variis tentationibus hujus noctis oppositus, jam intelligens dicat, quod in hoc Psalmo aliquanto post dicitur: « Bonum est mihi quoniam humiliasti me, ut discam justificationes tuas⁴. » Nam quid est aliud, « Bonum est mihi, quoniam humiliasti me, » nisi, hæc humilitas quæ nox vocatur, « Facta est mihi, » id est, factum est ut prodesset mihi? Sed quare hoc? « Quia » scilicet justificationes tuas, » non meas « exquisivi. »

IX. Possumus etiam quod dictum est: « Hæc facta est

¹ Psal. ciii, 21. — ² 1 Petr. v, 8. — ³ Eccli. x, 14. — ⁴ Psal. cxviii, 71.

» mihi, » sic intelligere, ut nec lex, nec nox subaudia-
tur, sed hoc pronomen quod est, « Hæc, » non accipia-
tur aliter quam se habet ille in alio Psalmo locus, ubi
legitur: « Unam petii a Domino, hanc requiram¹. » Nec
dicit quid unam, vel quam unam, de qua dixerit: « Hanc
» requiram: » sed fœmininum genus quasi pro neutro
positum est. Inusitate quippe dictum est: « Unam petii,
» hanc requiram: » ubi non subauditur quæ illa una sit:
quod usitatus diceretur: « Unum petii a Domino, hoc
» requiram, » ut inhabitem in domo Domini. In his enim
neutris non solet exigi neutrum quod subaudiendum sit,
ut puta, unum bonum, aut unum donum, vel si quid
hujusmodi: sed quidquid illud est, etiamsi masculino vel
fœminino genere nuncupetur, vel sine ullo nomine illius
generis quibuslibet verbis insinuetur, solita omnino lo-
cutione sub genere neutro intelligitur. Ita ergo et hic eo
modo dici potuit, « Hæc facta est mihi, » tanquam dic-
tum esset: Hoc factum est mihi. Si autem quæramus quid
illud sit, occurrit quod supra dixerat: « Memor fui in
» nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam. »
Hoc factum est mihi, id est, hoc quod custodivi legem
tuam, non per me ipsum feci, sed factum est mihi, uti-
que abs te: « Quia justificationes » non meas, sed « tuas
» exquisivi. Deus est enim, inquit Apostolus, qui opera-
» tur in vobis et velle et operari pro bona voluntate². »
Hoc etiam per Prophetam Deus dicit: « Et faciam ut in
» justificationibus meis ambuletis, et judicia mea obser-
» vetis et faciatis³. » Quapropter Deo dicente: « Ego faciam
» ut judicia mea observetis, et faciatis: » rectissime iste
dicit: « Hoc factum est mihi: » ut cum quæsieris quid illud
sit, respondeat quod supra dixerat: « Ut custodirem legem
» Dei. » Sed quia iste in longum Sermo processit, ea quæ

¹ Psal. xxvi, 4. — ² Philip. ii, 13. — ³ Ezech. xxxvi, 27.

sequuntur, Domino donante, ab alio melius tractabuntur
exordio.

SERMO XVI.

I. Hos versus Psalmi hujus magni nunc aggredimur in
Dei voluntate tractandos, « Pars mea Dominus: » quod
habent quidam, « Portio mea, Domine¹. » Quod utrum
ideo dicatur, quia particeps ejus fit quisquis ei adhæret,
sicut scriptum est: « Mihi autem adhærere Deo, bonum
» est²; » non enim existendo sunt homines dii, sed fiunt
participando illius unius, qui verus est Deus: an quia par-
tes sibi eligunt homines in hoc mundo, sive sortiuntur,
alius hoc, alius illud, unde quisque vivat; quodam modo
portio priorum Deus est unde semper vivant: uterque non
est sensus absurdus. Sed quod sequitur audiamus: « Dixi
» custodire legem tuam. » Quid est, « Portio mea, Do-
» mine dixi, custodire legem tuam: » nisi quia ita erit
portio cujusque Dominus, cum legem ejus custodierit?

II. Sed quomodo custodit, nisi hoc donet atque ad hoc
adjuvet Spiritus vivificans; ne littera occidat³, et pecca-
tum occasione accepta per mandatum operetur in homine
omnem concupiscentiam⁴. Invocandus est igitur: sic enim
ab eo fides impetrat quod lex imperat: quoniam qui in-
vocaverit nomen Domini, salvus erit⁵. Et ideo vide quid
subjungat: « Precatus sum faciem tuam in toto corde
» meo. » Et dicens quomodo sit precatus, « Miserere,
» inquit, mei secundum eloquium tuum. » Et tanquam
exauditus atque adjutus ab eo quem precatus est: « Co-

¹ Psal. cxviii, 57. — ² Id. lxxii, 28. — ³ 2 Cor. iii, 6. — ⁴ Rom. vii, 8.
— ⁵ Joël. ii, 32, et Rom. x, 13.

» gitavi, inquit, vias meas, et averti pedes meos in testimonia tua¹. Averti » scilicet a viis meis, quæ displicuerunt mihi, ut irent in testimonia tua, atque ibi haberent viam. Plures enim codices non habent, « Quia cogitavi, » sicut in quibusdam legitur : sed tantummodo, « Cogitavi. » Quod autem hic positum est, « Et averti pedes meos ; » nonnulli habent, « Quia cogitavi, et avertisti pedes meos : » ut hoc Dei potius gratiæ tribuatur, secundum illud quod Apostolus ait : « Deus est enim qui operatur in vobis² : » cui etiam dicitur : « Averte oculos meos, ne videant vanitatem. » Si oculos ne videant vanitatem, cur non et pedes ne sectentur errorem ? Propter quod et illud scriptum est : Oculi mei semper ad Dominium, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos³. Sed sive « Avertisti pedes meos, » sive « Averti pedes meos » legatur, ab illo fit ut faciamus, cujus faciem precatus est in corde suo, et cui dixit : « Miserere mei secundum eloquium tuum, » hoc est, secundum verbum promissionis tuæ. Filii quippe promissionis in semine deputantur Abrahæ⁴.

III. Denique hoc impetrato gratiæ beneficio, « Paratus sum, inquit, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua⁵ : » quod aliqui interpretati sunt, « Ad custodiendum mandata tua ; » aliqui, « Ut custodirem, » aliqui, « Custodire : » quod græcus posuit, τῷ φυλάξασθαι.

IV. Quam vero paratus factus sit ad custodienda divina mandata subdidit, dicens : « Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legis tuæ non sum oblitus⁶. » Funes peccatorum, impedimenta sunt inimicorum, sive spiritualium, sicut diaboli et angelorum ejus, sive carnalium, in quibus filiis infidelitatis diabolus operatur⁷. Non enim

¹ Psal. cxviii, 58, 59. — ² Philip. ii, 13. — ³ Psal. xxiv, 15. — ⁴ Rom. ix, 8, 9. — ⁵ Psal. cxviii, 60. — ⁶ Ibid. 61. — ⁷ Ephes. ii, 2.

hoc nomen quod dictum est « Peccatorum, » ab eo quod sunt peccata declinatum est, sed ab eo quod sunt peccatores : quod in græco evidenter apparet¹. Cum itaque minantur mala quibus terreant justos, ne pro Dei lege patiantur, quodam modo funibus implicant, veluti valida et robusta reste sua. Trahunt enim peccata sicut restem longam², et hinc sanctos implicare conantur, et aliquando permittuntur. Sed si implicant corpus, non implicant animum, ubi non est iste Dei legis oblitus ; quia, Sermo Dei non est alligatus³.

V. « Media nocte, inquit, surgebam ad confitendum » tibi, super judicia justitiæ tuæ⁴. » Quia et hoc ipsum quod funes peccatorum circumplectuntur justum, judicia sunt justitiæ Dei. Propter quod dicit apostolus Petrus, tempus esse, « Ut iudicium jam incipiat a domo Domini. » Et si initium, inquit, a nobis, qualis finis erit eis qui non credunt Domini Evangelio ? Et si justus quidem vix salvus erit, peccator et impius ubi parebunt⁵ ? Hoc enim ait de persecutionibus, quas patiebatur Ecclesia, cum funes peccatorum circumplecterentur eam. Proinde mediam noctem graviora tribulationis intelligenda existimo. In qua dixit : « Surgebam : » quia non eum sic affligebat, ut dejiceret ; sed exercebat, ut surgeret ; id est, ut ea ipsa tribulatione ad fortius confitendum proficeret.

VI. Jamvero, quia ista fiunt gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, vocem personæ suæ per hanc prophetiam suo corpori adjungit ipse Salvator. Ad ipsum caput enim proprie quod sequitur pertinere arbitror : « Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua⁶. » Sicut est in Epistola quæ ad He-

¹ Græc. ἀμαρτωλῶν. — ² Isaï. v, 18. — ³ I Tim. ii, 9. — ⁴ Psal. cxviii, 62. — ⁵ I Petr. iv, 17, 18. — ⁶ Psal. cxviii, 63.

bræos inscribitur : « Qui enim sanctificat, et qui sanctifi-
 » cantur, ex uno omnes ; propter quam causam non con-
 » funditur fratres eos vocare. » Et paulo post, « Propterea
 » ergo, inquit, quia pueri communicaverunt carni et
 » sanguini, et ipse propemodum eorum participavit ¹. »
 Quod quid est aliud, quam eorum particeps factus est?
 Neque enim efficeremur participes divinitatis ejus, nisi spe
 mortalitatis nostræ particeps fieret. Nam et in Evangelio,
 quod nos divinitatis ejus participes facti sumus, ita dicitur :
 « Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in no-
 » mine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate
 » carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt ². »
 Ut autem hoc fieret quia et ipse factus est particeps morta-
 litatis nostræ, ita ibi sequitur : « Et Verbum caro factum
 » est, et habitavit in nobis ³. » Per hanc ejus participatio-
 tionem nobis gratia subministratur, ut caste timeamus
 Deum, et custodiamus mandata ejus. Proinde ipse Jesus
 loquitur in ista prophetia : sed quædam in membris suis
 et unitate corporis sui, tanquam in uno quodam homine
 diffuso toto orbe terrarum, et succrescente per volumina
 sæculorum ; quædam vero in se ipso capite nostro. Unde
 et hoc est, quod ait : « Particeps ego sum omnium timen-
 » tium te, et custodientium mandata tua. » Et quia prop-
 ter hoc quod particeps factus est fratrum suorum, Deus
 hominum, immortalis mortalium, ideo granum cecidit in
 terram, ut mortificatum multum fructum faceret : de ipso
 fructu secutus adjunxit : « Misericordia tua, Domine,
 » plena est terra ⁴. » Et unde hoc, nisi cum justificatur im-
 pius? In cujus gratiæ scientia ut proficiatur, adjungit :
 « Et justificationes tuas doce me. »

¹ Hebr. ii, 11 et 14. — ² Joan. 1, 12, 13. — ³ Ibid. 14. — ⁴ Psal. cxviii, 64.

SERMO XVII.

I. Hic versus Psalmi hujus, de quibus nunc in voluntate
 Dei disputaturi sumus ; ab hoc incipiunt, « Suavitatem
 » fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum
 » tuum : » vel potius, « Secundum eloquium tuum ¹. »
 Sed quod ait græcus *χρηστότητα*, aliquando « Suavitatem, »
 aliquando « Bonitatem » nostri interpretes transtulerunt.
 Verum quia suavitas potest esse et in malo, quando illi-
 cita quæque et immunda delectant ; potest etiam esse et
 in ea quæ conceditur voluptate carnali : sic debemus in-
 telligere « Suavitatem, » quam *χρηστότητα* Græci vocant, ut
 in bonis spiritalibus deputetur. Propter hoc enim eam et
 « Bonitatem » nostri appellare voluerunt. Nihil hic ergo
 aliud dictum existimo, « Suavitatem fecisti cum servo
 » tuo, » nisi, fecisti ut me delectaret bonum. Quando
 enim delectat bonum, magnum est Dei donum. Quando
 autem bonum opus, quod lex imperat, fit timore pœnæ,
 non delectatione justitiæ ; cum Deus metuitur, non ama-
 tur : serviliter fit, non liberaliter. « Servus autem non
 » manet in domo in æternum, filius manet in æternum ². »
 quia consummata charitas foras mittit timorem ³. « Suavi-
 » tatem itaque fecisti cum servo tuo, Domine, » faciendo
 filium qui servus fuit : « Secundum eloquium tuum, »
 hoc est, secundum promissum tuum ; ut secundum fidem
 firma sit promissio omni semini ⁴.

II. « Suavitatem et eruditionem et scientiam doce me,
 » inquit, quoniam mandatis tuis credidi ⁵. » Augeri sibi
 ista poscit et perfici : nam utique qui jam dixerat, Suavi-
 tatem fecisti, cum servo tuo : quomodo dicit : « Suavita-

¹ Psal. cxviii, 65. — ² Joan. viii, 35. — ³ 1 Joan. iv, 18. — ⁴ Rom. iv, 16.
 — ⁵ Psal. cxviii, 66.